

Oslo 5 februar, 2013

Rapportering fra prosjektet^{*}:

Innvandrere i arbeid: Hjelper arbeidsmarkedstiltak?

Inés Hardoy[†] and Tao Zhang[‡]

^{*} Prosjektet er finansiert av NAV gjennom programmet FARVE – forsøksmidler arbeid og velferd

[†] Institutt for samfunnsforskning

[‡] Frischsenteret

Innholdsfortegnelse:

1. Sammendrag

1.2. Oppsummering av funnene

2. Innledning

2.1. *Bakgrunn*

2.2. Hva vet vi fra tidligere forskning

3. Data

4. Model

4.1. Tiltaksgruppering

4.2. Ledighetsforløp

4.3. Overganger

5. Resultater

5.1. Beskrivende statistikk

5.2. Jobsannsynlighet mens tiltaket pågår og etter at tiltak er avsluttet

5.2.1. Ikke-vestlige innvandrere

5.2.2. Innfødte

5.2.3. Innvandrere og innfødte sammenlignet

5.2.4. Effekter av kontrollvariablene

5.3. Simuleringer av tiltakseffektene

5.3.1. Effekter på ledighet

5.3.2. Effekter på overgang til jobb, utdanning og trygd

6. Oppsummering og konklusjoner

Referanser

Vedlegg

Sammendrag

I dette notatet gir vi et sammendrag av resultatene fra prosjektet: «Innvandrere i arbeid: Hjelper arbeidsmarkedstiltak», finansiert av NAV-Farve. Dette er en videreføring av arbeidet til Hardoy og Zhang (2010), publisert i *Søkelys på arbeidslivet*. I Hardoy og Zhang (2010) var hovedformålet å analysere effekten av tiltak; både mens tiltak pågår og etter at tiltaket er avsluttet, hver for seg. Vi viderefører dette arbeidet ved å bruke en metode som beregner de totale effektene av tiltak, når man både tar hensyn til effektene av tiltak mens man er på tiltak og etter at tiltaket er avsluttet. Dette gjør vi for ulike typer tiltak. Vi måler effekter av tiltak både på samlet ledighet, gjennomsnittlig varighet av ledighet fram til jobb, samt overganger til jobb, utdanning og trygd. Vi kontrollerer for både observerbare og uobserverbare kjennetegn ved individene. Analysen dekker perioden 1993-2007, med ulike konjunkturer.

Oppsummering av funnene fra dette prosjektet:

Arbeidsledighet blant ikke-vestlig innvandrere er langt høyere enn blant innfødte. For å motvirke de negative effekter av arbeidsløshet fører Norge en aktiv arbeidsmarkedspolitik. Siktemål er at tiltak skal kvalifisere og/eller bidra med arbeidstrening slik at de lettere kan komme i jobb eller på en utdanning. Dette er den mest omfattende evalueringen av effekter av ordinære arbeidsmarkedstiltak for ikke-vestlig innvandrere i Norge.

1. Generelt viser resultatene at tiltak øker både varighet av ledighet fram til jobb, og total ledighet, både for innvandrere og innfødte. Denne negative effekten er sterkere for innvandrere enn for innfødte. Samtidig bidrar deltakelse på tiltak til å øke overgang til jobb, og minske overgang til trygd. Effekter er generelt sterkere for innvandrere enn for innfødte.
2. Tiltakseffektene varierer med konjunktorene, høykonjunktur viser her til perioden 1995-1999 og lavkonjunktur til perioden 2000-2005. I gode tider påvirker ikke deltakelse på tiltak samlet ledighet, hverken for innfødte eller innvandrere. I dårlige tider øker samlet ledighet for innvandrere som deltar på Opplæring og Praksisplass, men har ingen effekt for innfødte. Varighet av ledighet fram til jobb er betydelig høyere i lavkonjunktur enn i høykonjunktur, både for innfødte og innvandrere. Det er spesielt varighet på Opplæring som gjør at gjennomsnittlig varighet øker. Deltakelse på Opplæring påvirker overgang til jobb for

innvandrere. Effekten er sterkere i gode tider. I dårlige tider øker Opplæring derimot sannsynligheten for overgang til utdanning. For innfødte er effekter på overgang til jobb små og veldig stabile over konjunktorene.

3. Tiltaksdeltakelse fører til økt samlet ledighet og også til økt varighet av ledighet fram til jobb blant både menn og kvinner. Det er Opplæring som hovedsakelig drar opp effektene, men også Praksisplass til en viss grad. Dette gjelder både for innvandrere og innfødte. Vi finner ingen store kjønnsforskjeller. Den positive effekten av tiltak på overgang til jobb er omtrent den samme for menn og kvinner. Det er hovedsakelig Opplæring som drar effekten opp for kvinner, mens for menn har også Lønnstilskudd en positiv effekt. Effekten er sterkere for innvandrere enn innfødte. Når det gjelder overgang til utdanning har Praksisplass en positiv effekt for innfødte, både for menn og kvinner. For innvandrere, derimot, finner vi at Opplæring øker overgang til utdanning noe, både for kvinner og menn, men ikke Praksisplass.
4. Den negative tiltakseffekten, i form av økt varighet av total ledighet, er sterkere for unge (yngre enn 25 år) enn for voksne (25 -50 år). Den negative tiltakseffekten, i form av økt varighet av samlet ledighet, er sterkere for unge enn for voksne. Dette gjelder både for innvandrere og innfødte. Det er hovedsakelig Praksisplass, men også Opplæring til en viss grad, som forklarer de negative effektene for unge. Når det gjelder varighet av ledighet fram til jobb så er det sterkere effekt for unge enn for voksne. For innvandrere er det positive effekter av deltakelse på tiltak for overgang til jobb, og ikke store forskjeller mellom unge og voksne. For innfødte ungdommer derimot, har tiltak liten effekt for overgang til jobb. Deltakelse på Praksisplass ser ut til bidra til å øke overgang til utdanning både for unge og voksne innfødte, sterkest er effekten for ungdom. For innvandrere finner vi ingen effekt på overgang til utdanning.
5. Sist, men ikke minst, viser studien at deltakelse på tiltak reduserer trygdavhengighet ved at det reduserer overgangen til trygd. Det tyder på en positiv tilleggseffekt av tiltak ved at det bidrar til å holde arbeidsledige i arbeidsmarkedet ved å tilby aktivitet, heller enn å øke sjansen for å bli passive trygdemottakere.

1. Innledning

En av anbefalingene i OECD (2009) er at arbeidsmarkedspolitikken i Norge bør fokusere mer på innvandrere med lave kvalifikasjoner og innvandrere som har lav yrkesdeltakelse, og satse mer på kompetanseheving for denne gruppen. Flere studier har undersøkt dette, men veldig få har fokusert på ikke-vestlige innvandrere. Hovedhensikten med denne studien er å finne ut om innvandrere som deltar på arbeidsmarkedstiltak øker sine sjanser for å få arbeid i det ordinære arbeidsmarkedet. Konkret ønsker vi å beregne den totale effekten av deltakelse på ulike type tiltak på ulike utfall (jobb, utdanning og trygd). Med totaleffekten mener vi den samlede effekten når vi tar hensyn til at det både er en effekt mens man deltar på tiltak og en effekt etter at man deltar på tiltak. Det er ofte slik at mens man deltar på tiltak søker man mindre aktivt slik at sannsynligheten for å skaffe seg en jobb er mindre enn hvis man ikke hadde deltatt på tiltak. Etter at tiltaket er avsluttet vil forhåpentligvis sjansen for å få jobb øke. Spørsmålet er da hva som blir den totale effekten av disse to effektene, som ofte vil trekke i hver sin retning. Hvis, for eksempel, den negative effekten mens man deltar på tiltak er sterkere enn den positive effekten etter at tiltaket er avsluttet, så er det kanskje slik at den totale effekten kan være negativ selv om effekten av å delta på tiltak er positiv i etterkant av tiltaksdeltakelse. I så fall ville det tyde på at det ikke lønner seg for individet å gå på tiltak i den forstand at sjansen for å få jobb er lavere ved å delta på tiltak enn ved ikke å gjøre det.

1.1. Bakgrunn

Andelen innvandrere i Norge har økt markert siden begynnelsen av 1980-tallet. En stor del av disse har kommet fra såkalte ikke-vestlige land. Mange innvandrere i denne gruppen sliter med å skaffe seg varig arbeid og bruken av ulike trygdeytelser er mer utbredt blant noen grupper av ikke-vestlige innvandrere enn blant innfødte. Arbeidsledigheten blant gruppen av ikke-vestlig innvandrere er også langt høyere enn blant innfødte, og forholdstallet mellom innfødte og innvandrere (ledighetsnivået til innvandrere dividert på ledighetsnivået til innfødte) er høyere i Norge enn i mange OECD-land (OECD 2009).[§] For Norge viser OECD (2009) at mannlige

[§] Ikke-vestlige innvandrere defineres som personer født i andre land enn Vest-Europa (unntatt Tyrkia), Nord-Amerika og Oseania av to utenlandsfødte foreldre.

innvandrere har 2,8 ganger høyere arbeidsledighet enn innfødte menn. Det sammenliknbare forholdstallet for et gjennomsnitt av 12 OECD-land er 1,8.

Den høye arbeidsledigheten blant en del innvandrergupper kan forklares på ulike måter. Utdanning og yrkeserfaring påvirker tilpasningen på arbeidsmarkedet. En del innvandrere kommer til Norge med utdanningskompetanse som ikke er direkte overførbart til det norske arbeidsmarkedet. I tillegg vil noen innvandrere komme fra land som har lav kvalitet på sitt utdanningssystem. Både lite overførbart utdanning og/eller lav kvalitet på utdanningen vil føre til at produktiviteten blir lav. Dette vil redusere sysselsettingsmulighetene. Samtidig, jo fortere innvandrere tilegner seg kunnskaper om språk og kultur i det landet de kommer til, jo større er sannsynligheten for å komme i jobb. Dette fordi både språk og økt kulturforståelse øker den enkeltes kompetanse og produktivitet, noe som vil i neste omgang gjøre dem mer attraktivt for potensielle arbeidsgivere. Ikke minst, er det grunn til å tro at sannsynligheten for å delta på arbeidsmarkedet er større dersom det "lønner seg å jobbe". Mange ikke-vestlige innvandrere har lav kompetanse og også lav lønn slik at lønnsinntekt ville kunne være lavere enn trygde ytelser. Dermed oppstår en risikogruppe for "inaktivitetsfeller".

For å motvirke de negative effekter av arbeidsløshet og inaktivitet fører Norge en aktiv arbeidsmarkedspolitik. Ideen er at ved å heve kompetansen gjennom deltakelse på arbeidsmarkedstiltak vil produktiviteten og den forventede lønnen i arbeidsmarkedet øke. Siktemål er at arbeidsmarkedstiltak skal kvalifisere og/eller bidra med arbeidstrening slik at de arbeidsledige lettere kan komme i jobb eller på en utdanning. Å redusere strømmen til andre og kanskje mer absorberende tilstander i trygdesystemet vil også være en ønsket effekt av en vellykket arbeidsmarkedspolitik. Arbeidsmarkedstiltak er av ulik art og de varierer over tid. Deltakerne på tiltakene er en sammensatt gruppe med ulike kompetanse, forutsetninger og motivasjon. Kjennetegn ved både tiltakene og deltakere påvirker deres sjans for å lykkes på arbeidsmarkedet.

Det er noen kjennetegn ved det norske arbeidsmarkedet som gjør at kompetanseheving for personer som står utenfor arbeidsmarkedet, kanskje er spesielt viktig her. Lønnstrukturen i Norge er sammenpresset sammenliknet med de fleste andre land, og den er spesielt sammenpresset på bunnen av lønnsfordelingen. Det betyr at lønnsnivået for lavtlønnede er

veldig høyt i Norge sammenliknet med andre land. Men man må være veldig produktiv for å få jobb i Norge. Høye krav til produktivitet gjør det krevende å komme inn på det norske arbeidsmarkedet "nedenfra", det vil si for dem med dårligst kvalifikasjoner. Videre er det moderne arbeidslivet kjennetegnet ved å stille høye krav til produktivitet og rask omstillingstakt. Mange enkle jobber uten krav til utdanning som fantes før, har falt bort. Rask teknologisk vekst har ført til at etterspørselen etter arbeidstakere med høy utdanning har økt på bekostning av arbeidstakere med lav utdanning. I tillegg har nye produksjonsmetoder som fokuserer på desentralisering av de ansattes ansvar, bruk av arbeidsgrupper ("team-production"), og jobbrotasjon ført til at kravene til kommunikasjon og språk har økt, sammenliknet med den gammeldagse samlebåndsproduksjonen, hvor kravene til samhandling og kommunikasjon var mindre. Hver for seg, og samlet, representerer disse utviklingstrekkene en utfordring for innvandrere med lav kompetanse; om det er i form av lav eller manglende utdanning og/eller i form av manglende språkkunnskaper. Derfor vil en sentral utfordring være å heve innvandrernes kompetanse, spesielt for innvandrere med kort botid. Å tilby arbeidsmarkedstiltak som hever kompetansen og gjør dem mer attraktive for potensielle arbeidsgivere, vil derfor kunne være viktig.

Tall fra SSB viser at arbeidsløse innvandrere fra ikke-vestlige land deltar mer på arbeidsmarkedstiltak enn arbeidsløse innfødte: Ikke-vestlig innvandrere utgjør mer enn en tredjedel av deltakerne på ordinære arbeidsmarkedstiltak, mens de utgjør en fjerdedel av de registrerte ledige. Videre viser tall fra SSB at innvandrere i større grad deltar på ordinære arbeidsmarkedstiltak enn på tiltak for personer med nedsatt arbeidsevne, sammenliknet med innfødte: Innvandrere utgjør cirka en tredjedel av deltakerne på ordinære arbeidsmarkedstiltak og under en tiendedel av deltakerne på tiltak for personer med nedsatt arbeidsevne. **
Innvandrere deltar også i mye større grad på kvalifiserings- og Opplæringskurs (AMO) enn innfødte, noe som reflekterer offentlig politikk rettet mot å kvalifisere innvandrere og gi dem ferdigheter i norsk språk. Innvandrere deltar derimot i mindre grad på *Lønnstilskudd*, noe som

** Tiltak for personer med nedsatt arbeidsevne erstatter tiltak for yrkeshemmede fra 2009, som igjen erstattet attføringstiltak

kanskje reflekterer at ikke-vestlig innvandrere er en mindre attraktiv gruppe sett fra arbeidsgivernes ståsted.

Ordinære arbeidsmarkedstiltak er den mest omfattende offentlige satsningen for å integrere innvandre på arbeidsmarkedet. Denne studien er den første som gjør en så omfattende analyse av effekten av ulike arbeidsmarkedstiltak, hvor man også sammenlikner ikke-vestlige innvandrere med innfødte. Kort fortalt tar vi i) hensyn til at effekten av ulike type ordinære arbeidsmarkedstiltak kan variere mellom innfødte og innvandrere, ii) vi estimerer effekten av tiltaksdeltakelse på sannsynligheten for å være i ulike situasjoner (jobb, utdanning, trygd, og utenfor arbeidstyrken), iii) vi kontrollerer for observerte kjennetegn, som alder, kjønn, yrkeserfaring, utdanning og botid, og iv) vi kontrollerer for effekten av kjennetegn som er vanskelige å observere, som for eksempel motivasjon, stå-på-vilje, sosiabilitet og tilpasningsdyktighet. Datamaterialet inkluderer alle individer som har vært registrert i NAV i perioden 1993–2007. I denne perioden har det vært svingninger i konjunktorene. Metoden vi benytter gjør det mulig å kontrollere for konjunktursvingningene.

1.2. *Hva vet vi fra tidligere norsk forskning?*

Det er en rekke studier i Norge som har analysert effekten av å delta på arbeidsmarkedstiltak på senere sysselsetting, men det er få studier som har sett på effekten av å delta på ulike arbeidsmarkedstiltak for innvandrere. Spesielt er det mangel på analyser som har brukt metoder som tar høyde for at individer er heterogene, ikke bare når det gjelder observerte kjennetegn som etnisitet, utdanning, yrkeserfaring, alder og kjønn, men også i forhold til uobserverbare kjennetegn som motivasjon, personlighet, intelligens og sosiabilitet. Røed og Raaum (2006) bruker registerdata fra perioden 1989–2002 for å analysere effekten av å delta på arbeidsmarkedstiltak (alle sett under ett) for overgangen til jobb. De konkluderer med at deltakelse på tiltak har bidratt til å redusere varigheten av ledighetsperioden, spesielt for enkelte grupper av ledige som i utgangspunktet har størst vanskeligheter med å komme i jobb på ordinær måte, som for eksempel ikke-vestlige innvandrere. Kvinge og Djuve (2006) analyserer bruk av arbeidsmarkedstiltak for ikke-vestlige innvandrere som blir ledig i februar

2003 og undersøker jobbsanssynlighet et og et halvt år senere, i juni 2005. De fokuserer på hvem som deltar, og hvordan sysselsettingsmulighetene er etter tiltakene. Kvinge og Djuve finner at *Lønnstilskudd* er det tiltaket som har den klart største overgangen til arbeid for alle grupper, men er samtidig det tiltaket som brukes minst. Videre finner de at effekten av *Lønnstilskudd* og *Arbeidspraksis* var noe bedre for innvandrere enn for innfødte. De benytter en såkalt "matching-metode" hvor man kontrollerer for observerte forskjeller mellom tiltaksdeltakere og ikke-tiltaksdeltakere. Metoden kontrollerer imidlertid ikke for uobserverte forskjeller.

Hardoy og Zhang (2010) viser at arbeidsmarkedstiltak bidrar til å øke innvandreres jobbsanssynlighet. De konkluderer at det er signifikant innlåsnings effekter mens tiltak pågår, dvs. negative tiltakseffekter under deltakelse. Når tiltak er avsluttet, observerer man positive tiltakseffekter på sannsynlighet til jobb. Denne positive etter-deltakelseeffekten avtar med varighet av arbeidsledighet etter deltakelse på tiltak. Hardoy og Zhang (2010) er et av de første forsøkene til å analysere arbeidsmarkedstiltak for innvandrere i en dynamisk oppsetting. De brukte registerdata for en periode på over 10 år og undersøker effekter av fire ulike programmer for ordinære arbeidsledige. Prosjektet vi beskriver i denne rapporten er en videreføring av Hardoy og Zhang (2010).

Fra et politisk ståsted er det ofte ønskelig å få et aggregert mål for den samlede effekt av tiltakene, heller enn de to effektene - dvs. den som er mens man er på tiltak og den som er etter tiltak, hver for seg. Dette er viktig, ikke minst for tiltaksutforming, men også fordi et aggregert effektanslag kan benyttes i nytte-kostnads analyser om økonomisk virkninger av tiltak både på individnivå og for samfunnet. Det er imidlertid utfordrende å avlede et aggregert mål for samlet tiltakseffekter basert på Hardoy og Zhang (2010). Hardoy og Zhang (2010) brukte et modellapparat av typen konkurrerende risiko hasardmodell, hvor effekten av tiltak er modellert som endringer av overgangssannsynlighet ved tiltaksdeltakelse over ledighetsforløp. For å komme fram til et aggregert mål kan man ikke bare legge sammen innlåsnings effekter (mens man er på tiltak) og etter-tiltakseffekter. Det har vært forsøkt å avlede aggregerte effekter i slike modeller tidligere, i bl.a. Røed og Raaum (2006), Zhang (2003) og Røed og Westlie (2012).

Felles for disse studiene er at de simulerer ledighetsforløp basert på estimatene fra nettopp konkurrerende risiko hasardmodell. Dette gjør vi i denne rapporten også.

2. Data

Dataene som ligger til grunn for analysene, er koplede administrative registerdata på individnivå fra Statistisk sentralbyrå (SSB). Databasen inneholder opplysninger om alle registrerte arbeidsledige og deres deltakelse på ulike arbeidsmarkedstiltak. Når det gjelder denne analysen, benytter vi opplysninger om demografiske forhold som alder, kjønn, sivil status, utdanning, botid (for innvandrerne) og ikke minst etnisitet. Vi benytter opplysninger fra arbeidsgiver- og arbeidstakerregisteret som har informasjon om alle registrerte jobber, koplet med opplysninger om lønns- og trekkoppgaver. Vi benytter dessuten informasjon om trygdutbetalinger, opplysninger om pensjonspoeng, informasjon fra forløpsdatabasen FD-trygd samt informasjon fra SSBs inntektsregister. Vi benytter også informasjon om bostedsfylke.⁺⁺ De koplede dataene dekker perioden fra 1993 til 2007. Dataene har en forløpsstruktur som gjør det mulig å følge individer over tid når det gjelder lønn, sivil status, flyttinger og ikke minst tilstander i og utenfor arbeidsmarkedet. En innvandrer er definert som en person født i utlandet av to utenlandsfødte foreldre. Vi begrenser analysene av innvandrere til ikke-vestlige innvandrere, der ikke-vestlige innvandrere er definert som personer fra Asia (inkludert Tyrkia), Afrika, Sør- og Sentral-Amerika og Øst-Europa.

3. Modell

Hovedformålet med denne artikkelen er å finne ut hvordan deltakelse på ordinære arbeidsmarkedstiltak påvirker senere tilpasning i eller utenfor arbeidsmarkedet. Konkret undersøker vi hvordan varighet av ledighet og eventuell deltakelse på arbeidsmarkedstiltak påvirker samlet ledighet, varighet av ledighet fram til jobb og overgang til jobb, utdanning, trygd eller utenfor arbeidsstyrken. Modellapparatet vi bruker, er en såkalt blandet proporsjonal konkurrerende hasardmodell. Modellen er beskrevet i detalj i Gaure et al. (2007) og er benyttet i mange empiriske studier (se f.eks. Zhang 2004 og Røed og Raaum 2006). En spesielt god

⁺⁺ Tabell 1 i vedlegg viser variablene som er brukt i analysene.

egenskap med modellen er at den fanger opp effekten av uobservert heterogenitet, i tillegg til de vanlige forklaringsvariablene man typisk inkluderes i slike analyser. Metoden tillater at individene kan variere med hensyn til uobserverte egenskaper som påvirker overgangene langs ulike dimensjoner, og at disse egenskapene kan være korrelerte. Dette er viktig for vårt formål. La oss bruke *evne* som et eksempel: Det kan tenkes at et individ som har gode evner i forhold til det å gjøre det bra på arbeidsmarkedet, også har høyere sannsynlighet for å delta på og få utbytte av arbeidsmarkedstiltak. Dersom vi ser bort fra en eventuell positiv sammenheng av denne typen, vil vi i analysen komme til å overvurdere sysselsettingseffekten av å delta på arbeidsmarkedstiltak. I tillegg til å kontrollere for uobservert heterogenitet kontrollerer modellen også for sesong og konjunktursvingninger gjennom hele analyseperiode, det vil si fra 1993 til 2007. Konkret gjør vi det ved å inkludere 59 kvartalsdummyer som forklaringsvariabler. Ikke minst har vi tilgang til en veldig rikt datamaterialet som gjør det mulig å kontrollere for kjønn, alder (i fem-årsintervaller), sivilstatus (gift/ugift), høyest oppnådd utdanning, bosted fylke, antall år med pensjonspoeng, tidligere lønnsinntekt målt ved gjennomsnitt G fra tidligere år, osv .

3.1. *Tiltaksgruppering*

Vi fokuserer på ordinære arbeidsmarkedstiltak, det vil si at vi ser bort fra tiltak for personer med nedsatt arbeidsevne. Fordi omfang og innhold av aktive arbeidsmarkedstiltak har endret seg over analyseperioden – hovedsakelig med det formål å tilpasse tiltakene til konjunkturutviklingen og arbeidsledighetsutviklingen – fokuserer vi her på fire hovedtyper av tiltaksgrupper som har et veldefinert, varig og konsistent innhold gjennom hele analyseperioden. Disse er:^{††}

- i) *Opplæring (AMO)*: Skal bidra til at arbeidssøkere kvalifiseres til ledige jobber og hindre utstøtning av personer som står i fare for å falle ut av arbeidslivet eller er i en usikker sysselsettingssituasjon og har behov for kvalifisering. Arbeidsmarkeds kurs er ofte korte

^{††} Ny betegnelse fra 2002: Opplæring tilsvarer tidligere Arbeidsmarkedsopplæring; Arbeidspraksis tilsvarer tidligere Praksis plass/fadder

yrkesrettede kurs, og sammensetningen av kurs varierer ut ifra behov i arbeidsmarkedet. Varighet inntil 10 måneder.

ii) *Lønnstilskudd*: Skal motivere arbeidsgivere til å tilsette personer med problemer med å komme inn på arbeidsmarkedet på vanlige lønns- og arbeidsbetingelser. *Lønnstilskudd* ytes til ordinære private bedrifter og offentlige virksomheter i en begrenset del av tiden den arbeidssøkende er ansatt. Varighet maksimalt ett år. Her inkluderer vi også følgende tiltak av varierende og betydelig mindre omfang enn *Lønnstilskudd* i perioden:

Vikarplasser, Jobbskaping og Egenetablering.

iii) *Arbeidspraksis*: Er hovedsakelig rettet mot nyankomne på arbeidsmarkedet som trenger å prøve ut sine muligheter der, få arbeidserfaring og dermed styrke muligheten til å komme i arbeid. Deltakeren kan få tilrettelagt arbeidstrening med oppfølging og skal i samarbeid med arbeidsgiver utarbeide en Opplæringsplan.

iv) Tiltakskjeder: Dette er enten Arbeidspraksis eller Lønnstilskudd som følger etter en AMO-kurs.^{§§}

Grupperingen vi har valgt, er en standardgruppering av ordinære tiltak, som brukes både i Norge og internasjonalt (se f.eks. Martin og Grubb 2001, eller Kluge, 2006).^{***}

3.2. *Ledighetsforløp*

Å være *arbeidsledig* er definert ved at en person er registrert i NAVs register for arbeidsledige som helt ledig eller som deltaker på ordinære arbeidsmarkedstiltak. Vi inkluderer ikke personer som er permittert, siden de generelt har et annerledes ledighetsforløp og jobbsøkingmønster. Vi inkluderer heller ikke delvis sysselsatte som er i jobb, men som ønsker å jobbe mer. De antar vi har et fotfeste i arbeidsmarkedet. Et *ledighetsforløp* er en periode som helt ledig eller der

^{§§} Flere AMO-kurs etter hverandre er med i kategorien AMO. Vi ønsker med det å fremheve kombinasjonen av tiltak som gir kompetanse, og tiltak som gir arbeidstrening.

^{***} Det er en kategori vi ser bort fra: Midlertidig sysselsettingstiltak som tilsvarer tidligere sysselsettingstiltak i offentlig virksomhet og vikarplasser. Grunnen er at dette er et tiltak som har vært sterkt trappet ned i andre halvdel av 1990 årene: siden 1999 har det vært under 40 deltakere i gjennomsnitt i året. Tidligere forskning viser at effekten av midlertidig sysselsettingstiltak er veldig forskjellig fra effekten av Lønnstilskudd. Derfor så vi det heller ikke som hensiktsmessig å ha disse to gruppene samlet.

tiltaksdeltaker har eventuelle avbrudd av maksimalt to måneders varighet, satt sammen til en sammenhengende ledighetsperiode.⁺⁺⁺ Tidsenheten er måned. Vi betinger på at et forløp starter i måned t dersom vedkommende ikke er registrert som arbeidsledig i noen av de tre månedene forut for måned t. Vi krever at første registrerte tilstand må være helt ledig. Vi betinger imidlertid *ikke* at forløpet må starte med en dagpengeytelse. Forløpet løper så lenge personen ikke skifter status, det vil si dersom vedkommende fortsatt er arbeidsledig. Et forløp stopper i måned t hvis personen ikke er registrert som helt ledig eller er deltaker på ordinære arbeidsmarkedstiltak i de tre sammenhengene månedene som fulgte måned t. Vårt hovedmål er å studere hva som skjer etter at et ledighetsforløp tar slutt.

3.3. Overganger

Når en periode som helt ledig stopper, prøver vi gjennom flere kilder å finne ut hva slags overgang individet får. Vi skiller mellom to typer overganger: midlertidig overgang og absorberende (permanent) overgang. Deltakelse på tiltak defineres som *midlertidig overgang*. I dette tilfellet stopper vi ikke ledighetsforløpet, bare definerer en overgangsvariabel for å indikere at ledighetsforløpet fortsetter, men at ledighetstilstanden har endret seg. Siden vi i denne artikkelen skal evaluere effekten av arbeidsmarkedstiltak, definerer vi 4 midlertidige overganger tilsvarende de fire tiltakskategoriene vi definerte i forrige avsnitt, det vil si:

Opplæring, Lønnstilskudd og Arbeidspraksis.

Absorberende eller *permanente overganger* er: jobb, ordinære utdanning, trygd og ut av arbeidsstyrken. Vi definerer de permanente overgangene på følgende måte i følgende rekkefølge:

1. *Overgang til jobb* dersom personen får registrert et arbeidsforhold via arbeidstakerregisteret i løpet av de tre første månedene umiddelbart etter sluttmånedens av ledighetsforløpet. Gyldig arbeidsforhold er definert ved et forhold som varer minst en måned, og som har en samlet lønn på mer enn 5000 kroner. Hvis vi ikke kan finne et gyldig arbeidsforhold i arbeidstakerregisteret, prøver vi å bruke lønnsopplysninger for hele år til å anslå om vedkommende er i jobb. Vi teller først hvor

⁺⁺⁺ Huller av opp til to måneder er slått sammen men varigheten av ledighet stopper når det er et avbrudd

mange måneder det er i det kalenderåret ledighetsforløp avsluttes, som ikke har noe registrert arbeidsforhold. Deretter deler vi årslønnen på de "uforklarte" månedene. Dersom månedslønnen beregnet på denne måten overstiger 5000 kroner, definerer vi dette som en overgang til jobb.

2. *Overgang til utdanning* dersom personen er registrert å være under utdanning i løpet av de tre månedene som følger umiddelbart etter avsluttet ledighetsforløp; eller dersom et utdanningsløp starter før avslutningsmåned av forløpet av ledighet, men ikke slutter innen de tre månedene umiddelbart etter avsluttet ledighetsforløp.
3. *Overgang til trygd* dersom personen er registrert på trygd som starter innen tre måneder etter avsluttet ledighetsforløp. Alle trygdeytelser er inkludert her. Eksempler på trygdeytelser er: sykepenger, rehabiliteringspenger, attføringspenger, foreldrepenger, hjelpstønad, overgangstønad, sosialhjelp (økonomisk stønad), introduksjonsstønad, uføretrygd og alderpensjon. Dersom personen er registrert på tiltak for personer med nedsatt arbeidsevne, definerer vi også det som overgang til trygd.
4. *Overgang til ut av arbeidsstyrken* er en restgruppe som omfatter ukjent overgang hvor vi ikke kan finne en registrering på hvor forløpet har endt, etter at vi har gått gjennom prosedyrene i punktene 1–3.

Basert på definisjoner av ledighetsforløp og overganger, estimerer vi modellen nevnt ovenfor. Det er fire absorberende overganger og fire midlertidige overganger. Hvis ledighets forløp varer fram til analyseperiodens slutt, som er september 2007, sensurerer vi forløpet, det vil si at forløpet slutter uten at det registreres en overgang. Som nevnt ovenfor ledighetsforløpet fortsetter selv om en overgang til tiltak har skjedd. Videre sensurerer vi ledighetsforløp som varer lenger enn 36 måneder. Og vi sensurerer også forløp hvis tiltaksvarighet er lenger enn 12 måneder. Dette innebærer, blant annet, at analysene omfatter ikke de som er sammenhengende ledig i 3 år og heller de som deltar på tiltak i over ett år. Det er veldig få i disse gruppene slik at det ikke er noen risiko for at resultatene er allmenngyldige.

4. Resultater

I dette avsnittet presenterer vi de empiriske resultatene. Resultatene presentert i den første delen har tidligere blitt publisert i Hardoy og Zhang (2010). Først gir vi en kort beskrivelse av observerte kjennetegn ved individene vi skal analysere. Deretter presenterer vi effekten av ulike ordinære arbeidsmarkedstiltak på sannsynlighet for å oppleve en overgang til jobb, trygd eller en tilstand utenfor arbeidsstyrken. Effekten av å delta på tiltak deles i to: en del som måler effekten mens tiltaket pågår, og en del som måler effekten etter at tiltaket er avsluttet. Til slutt bruker vi resultatene fra disse analysene til å simulere den samlede effekten av å delta på de ulike tiltaksgruppene. Vi avslutter med en oppsummering og konklusjon.

4.1. Beskrivende statistikk

Arbeidsledige ikke-vestlig innvandrere og arbeidsledige innfødte har noen felles kjennetegn: De er omtrent like gamle, alderen er cirka 30 år for begge grupper. Kjønnfordelingen er også omtrent den samme. Om lag halvparten er menn. De er likevel ulike langs flere dimensjoner. Sammenliknet med innfødte er gruppen av ikke-vestlige innvandrere er mye oftere gift (60 mot 27 prosent), de bor mye oftere i Oslo (31 mot 9 prosent), de har en mye høyere andel med laveste utdanning (60 mot 6 prosent med utdanning lik grunnskole). Gruppen av ikke-vestlige innvandrere har også mindre yrkeserfaring (2 år med pensjonspoeng i snitt mot 8 år for innfødte), de har lavere tidligere lønn (gjennomsnittlig pensjonspoeng på 0,8 G mot 1,7 G for innfødte), og de har en mindre andel som mottar dagpenger (12 prosent mot 28 prosent). Arbeidsledige ikke-vestlige innvandrere har om lag 6 års botid i Norge. Fordelingen på landbakgrunn er slik: 53 prosent fra Asia, 18 prosent fra Afrika, 14 prosent fra Øst-Europa og 6 prosent fra Mellom- og Sør Amerika.

Beskrivende statistikk av forløpene til de to gruppene er vist i vedlegget, tabell 2. Tabellen viser flere interessante funn: Andelen som går over til jobb eller utdanning, er omtrent den samme i begge gruppene. Ikke-vestlig innvandrere har en større tendens til å gå over til en tilstand utenfor arbeidsmarkedet, mens innfødte i større grad har overgang til å bli trygdemottakere. Total varighet av ledighet (åpen ledighet pluss tiltak) er ganske lik for innfødte og ikke-vestlig innvandrere.

4.2. *Jobbsannsynlighet mens tiltaket pågår og etter at tiltaket er avsluttet*

I dette avsnittet gjengir vi resultater fra Hardoy og Zhang (2010) med estimeringen av effekten av arbeidsmarkedstiltak på sannsynlighet for overgang til en jobb. Disse brukes, i neste omgang, til å simulere total effektene av de ulike tiltakene. Resultatene presenteres i figurer. Figurene viser estimerte tidsvarierende effekter av tiltaksdeltakelse på overgangsrater til fire ulike absorberende overganger. I framvisningen fokuserer vi på resultatene fra overgangene til jobb. Resultatene for de andre overgangene blir nevnt i teksten. Estimeringsresultatene er presentert med 95 prosent konfidensintervaller.⁺⁺⁺

4.2.1. *Ikke-vestlig innvandrere*

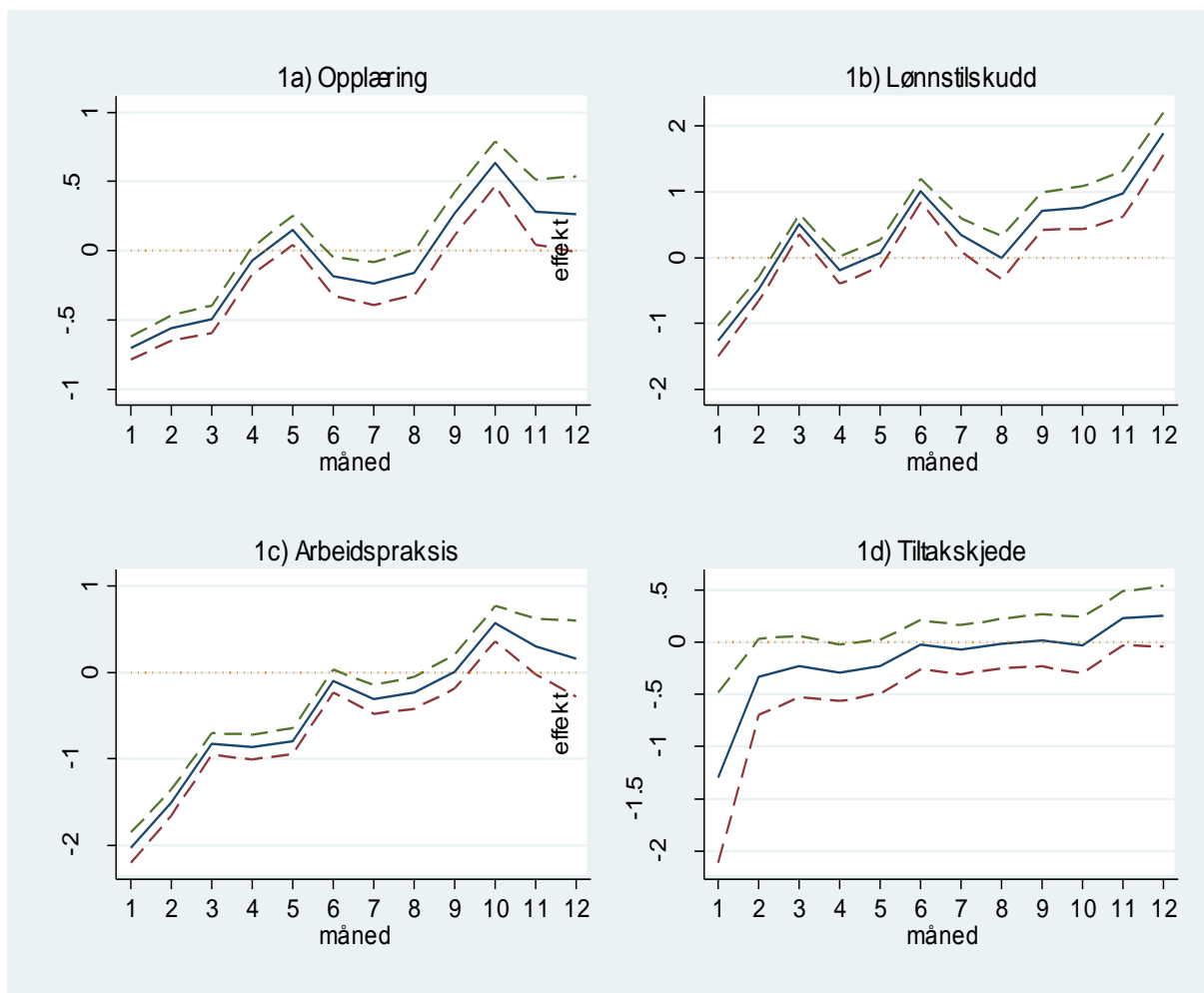
Figurene 1a–1d og figurene 2a–2d presenterer effektene for ikke-vestlige innvandrere. I figurene 1a–1d fokuserer vi på effekten av tiltaksdeltakelse på overgang til jobb *mens tiltaket pågår*. Mens individer deltar på tiltak, har deres jobbsannsynlighet en tendens til å synke. I litteraturen kalles dette *innlåsningseffekten*. Fenomenet skyldes at mens en person deltar på tiltak, vil typisk søkeaktivitet være lavere enn den ellers ville ha vært, både fordi vedkommende har mindre tid til å søke etter jobber, og fordi han eller hun gjerne vil fullføre tiltaket. Når tiltaket avsluttes, er det en post-tiltakseffekt som da forhåpentligvis er positiv. Effekten av tiltaket *etter at det er avsluttet*, presenteres i figurene 2a–2d. Tiltakseffektene estimeres separat for hver av de fire typene tiltak. Alle effekter er målt i forhold til en 0-linje, dvs. i forhold til referansekategorien som angir ingen (eller null) effekt. Den vannrette aksene i figurene viser varighet i antall måneder av: 1) varighet mens tiltak pågår i figurene 1a–1d; og 2) varighet etter tiltak og fram til den absorberende overgangen i figurene 2a–2d. Alle varigheter er sensurert til 12 måneder på grunn av at det er for få observasjoner med lengre varighet av tiltak. Vi ser først på effekten av tiltaksdeltakelse på overgang til jobb mens tiltaket pågår. Hovedkonklusjonene fra figurene 1a–1d er at det er betydelig innlåsningseffekt mens man deltar på tiltak. Negative

⁺⁺⁺ Estimaten er et resultat av maksimeringen av likelihood-funksjonen med Bayesian Information Criterion som straffeled (penalty terms). Uobserverte heterogenitet er estimert med 6 massepunkter (se Zhang 2004 for detaljer).

sysselsettingseffekter mens tiltaket pågår (innlåsnings-effekter), er et godt dokumentert funn i evalueringsslitteraturen (se f.eks. Røed og Raaum 2006 eller Rosholm 2005). Men figurene viser også at for deltakelse på AMO og *Lønnstilskudd* er det en positiv utvikling for overganger til jobb, og på slutten av tiltaksperioden blir effekter for overgang til jobb positiv. Dette gjelder spesielt for Lønnstilskudd og har sammenheng med at det er et mål at deltakere på Lønnstilskudd skal fortsette i bedriften etter tiltaksslutt. Denne positive utviklingen finner vi ikke for Arbeidspraksis eller tiltakskjeding. Vi har også sett på hvordan det å delta på tiltak påvirker overgang til de tre andre tilstander mens tiltaket pågår. Analysene viser at mens arbeidsledige deltar på tiltak, reduseres sjansene for å gå over til utdanning, trygd eller ut av arbeidsmarkedet. Det betyr blant annet at deltakelse på tiltak ser ut til å hindre overgang til andre trygdeordninger, i hvert fall mens tiltaket pågår.^{§§§}

^{§§§} Resultatene fra kjøringene samt figurene er tilgjengelig hos forfatterne.

Figurene 1a–1d. Estimerte sannsynligheter for overgang til jobb mens tiltakene pågår. Ikke-vestlige innvandrere

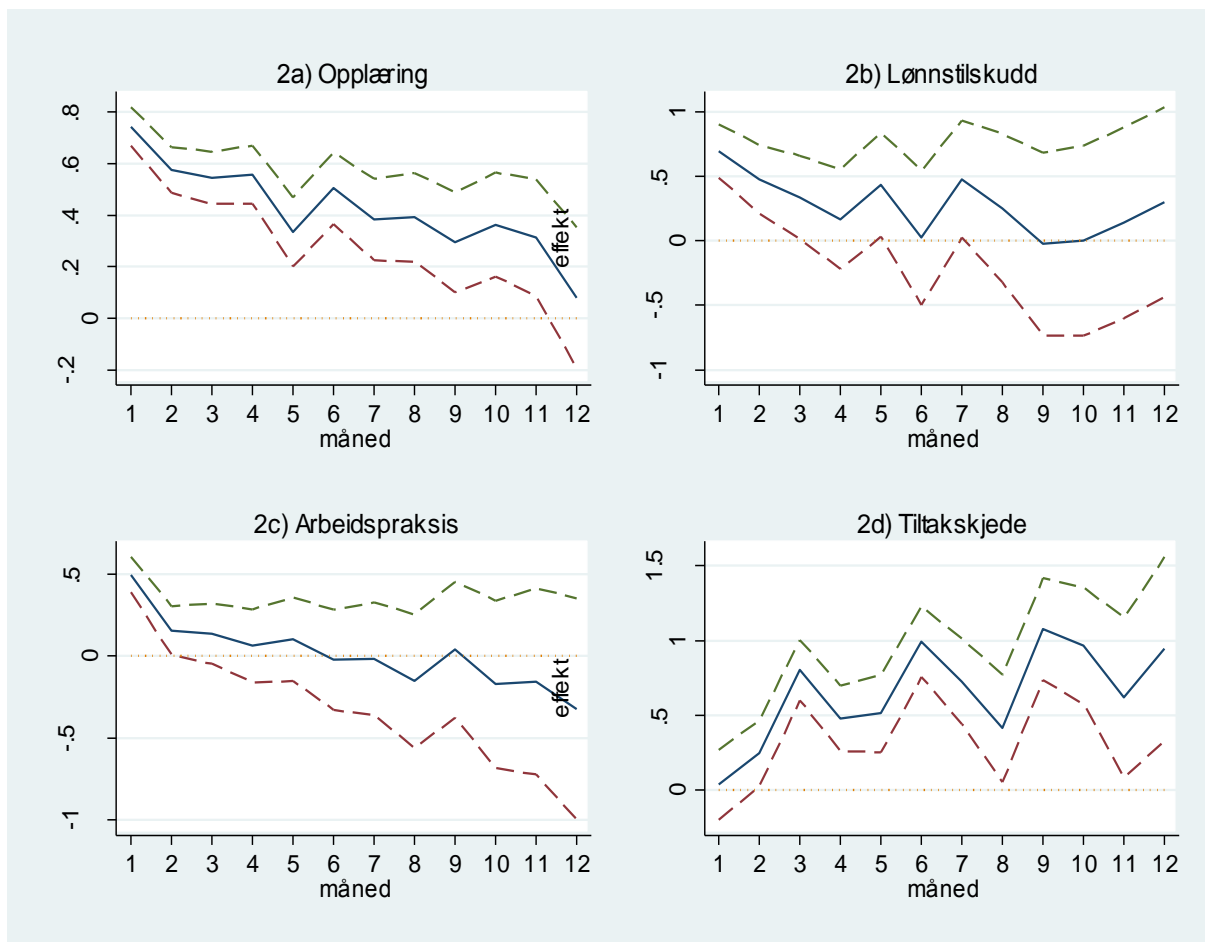

Figurene 2a–2d også fokuserer på ikke-vestlige innvandrere og viser den estimerte sannsynligheter for å oppleve en overgang til arbeid *etter* å ha deltatt på tiltak. Effekten av å delta på AMO og *Lønnstilskudd* viser seg å være svært positiv umiddelbart etter at deltakelsen på disse tiltakene er avsluttet. For eksempel, en verdi på 0,7 i begynnelsen av perioden, i figur 2a og figur 2b, innebærer at sannsynligheten for å komme ut i jobb en måned etter at Opplæring eller Lønnstilskudd er avsluttet, er fordoblet i forhold til en situasjon hvor

vedkommende ikke har deltatt på tiltak. **** Men de positive effektene er fallende over tid. Dette kan tyde på at innsatsen for å få jobb må intensiveres i perioden rett etter tiltakslutt. For Lønnstilskudd er den positive effekten borte etter om lag 4-5 måneder. For Opplæring ser effekten ut til å være positiv helt fram til slutten av observasjonsperioden, dog fallende. Effekten av å delta på tiltakskjede på overgang til jobb er positiv og stigende. Deltakelse på Arbeidspraksis ser derimot ikke ut til å bidra til at den arbeidsledige kommer seg i arbeid. Dette er noe å være oppmerksom på i og med at Arbeidspraksis er et mye benyttet arbeidsmarkedstiltak blant innvandrere. Til slutt, når det gjelder overgang til andre tilstander enn jobb, viser resultatene at det kun er små effekter av å delta på alle tiltakene på overganger til henholdsvis utdanning, trygd og ut av arbeidsmarkedet.

**** I den proporsjonale forløpsmodellen kan eksponentielle (exp) former av estimater tolkes som relative endringer av den aktuelle parameteren på overgangssannsynlighet. Dette innebærer at $\exp(0.7)=2.013$, en tilnærmet 100% økning av overgangssannsynligheten.

Figurene 2a– 2d. Estimerte sannsynligheter for overgang til jobb etter at tiltakene er avsluttet. Ikke-vestlige innvandrere

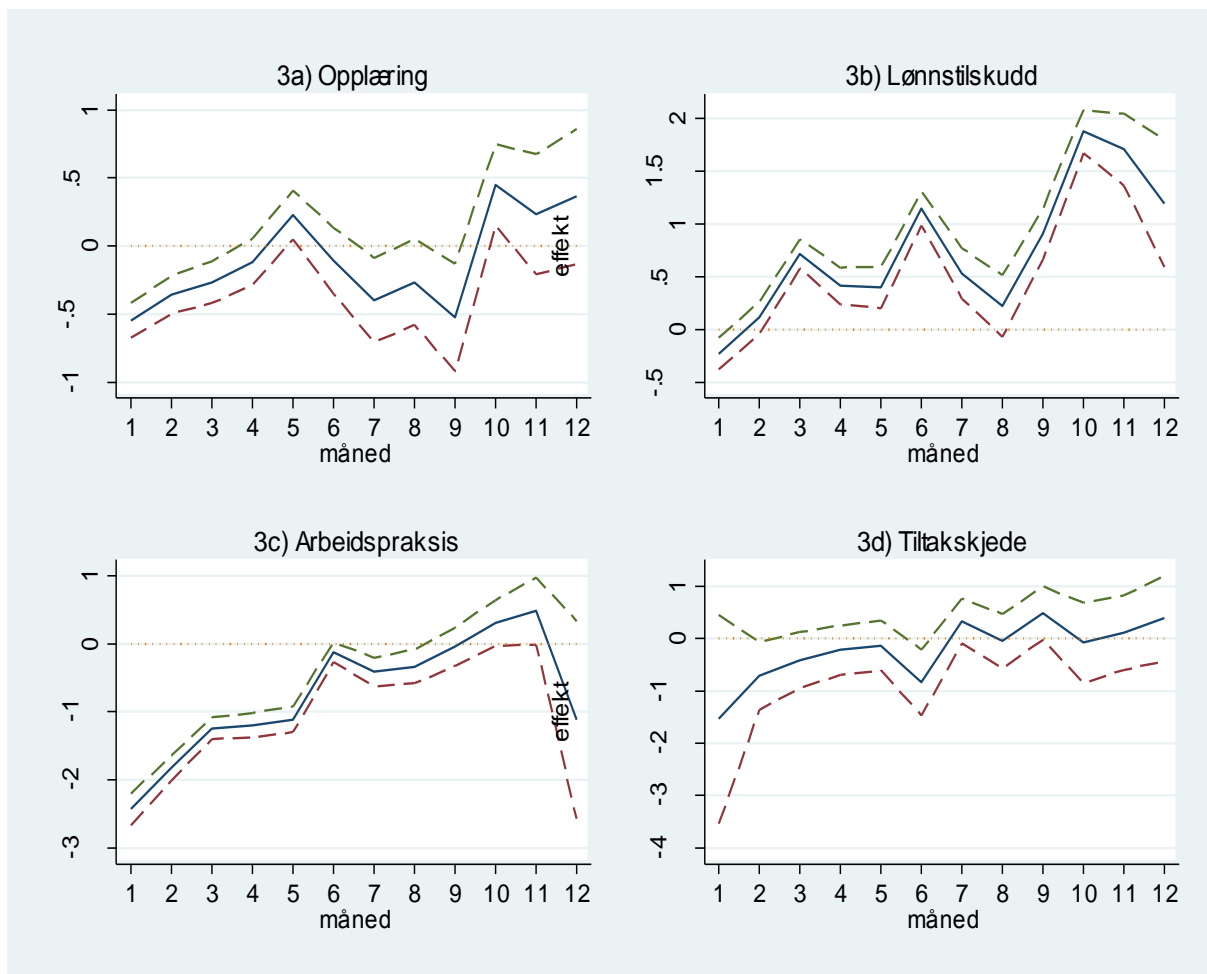

4.2.2. Innfødte

Figurene 3a–3d og Figurene 4a–4d viser resultater fra tilsvarende analyser for innfødte. Alle analysene for innfødte er basert på et tiprosent tilfeldig trukket utvalg. Resultatene viser generelt et liknende mønster som beskrevet for ikke-vestlige innvandrere. Hovedkonklusjon for tiltakseffektene mens tiltaket pågår (figurene 3a–3d), er at det også for innfødte er betydelige innlåsnings effekter: Nesten alle effekter på sannsynligheten for overgang til jobb er negative mens en person er deltaker på tiltak. For AMO og *Lønnskudd* viser figurene 3a–3b at det er en positiv utvikling i form av økt sannsynlighet for overgang til jobb mot slutten av

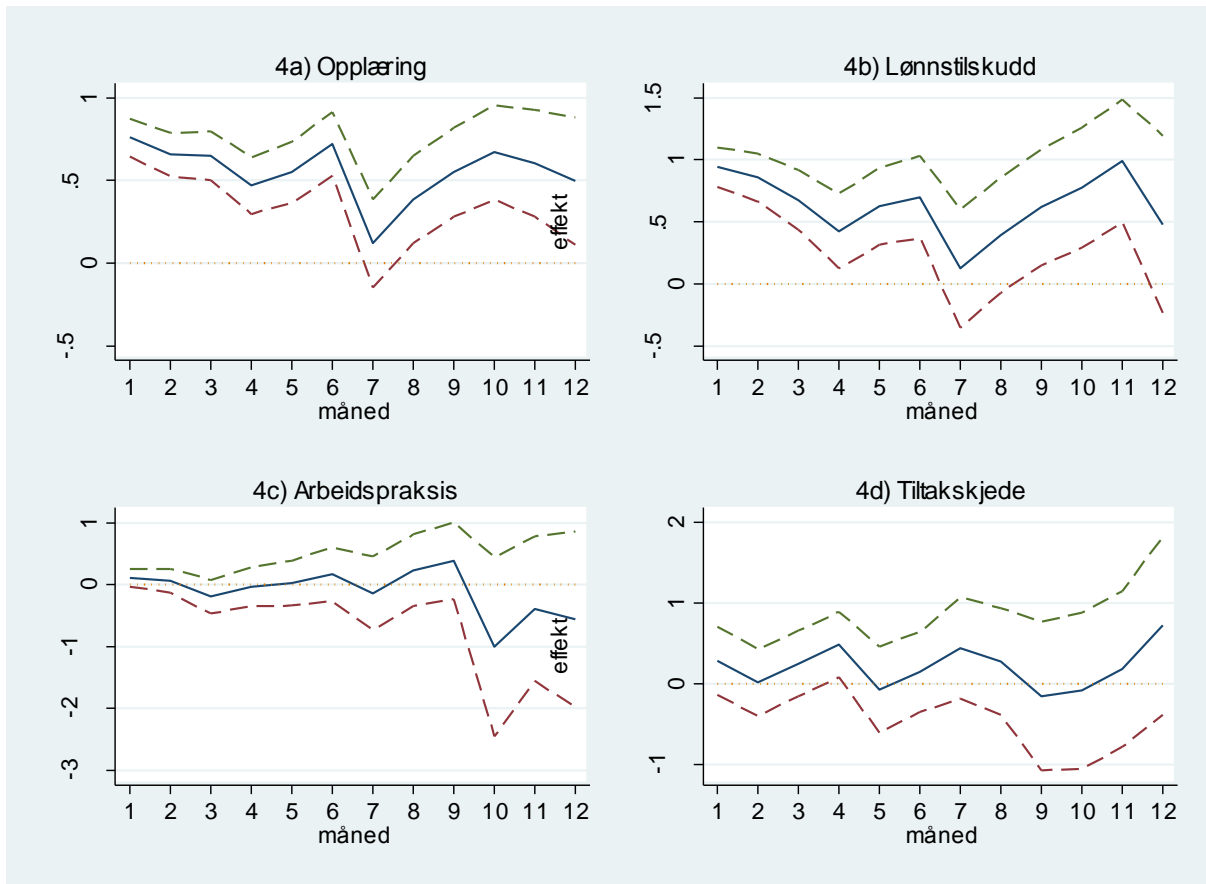
tiltaksperioden. Mønsteret likner veldig på mønsteret for ikke-vestlig innvandrere, men med en noe mindre positiv effekt mot slutten av analyseperioden.

Figurene 3a– 3d. Estimerte sannsynligheter for overgang til jobb mens tiltakene pågår. Innfødte

Når det gjelder andre overganger enn til jobb, viser resultatene at mens tiltakene pågår, er sannsynligheten for overgang til trygd eller til tilstander utenfor arbeidsmarkedet negativ, hvilket viser at deltakelse på tiltak hindrer overgang til trygd. Om dette er en varig effekt, eller bare en utsettelse til tiltaket er over, kommer vi tilbake til i neste avsnitt. Når det gjelder Arbeidspraksis, viser resultatene at sannsynligheten for overgang til utdanning er positiv mot slutten av evalueringsperioden (etter 8 måneder). Slik var det ikke for ikke-vestlig innvandrere.

Figurene 4a–4d. Estimerte sannsynligheten for overgang til jobb etter at tiltaket er avsluttet.
Innfødte

Til slutt viser figurene 4a–4d effekten for innfødte av å delta på de ulike tiltaksgruppene på jobbsannsynligheten *etter* at tiltaksperioden er avsluttet. Etter deltakelse på tiltak er estimert overgangsrate til jobb positiv for deltakere på AMO og *Lønnstilskudd*. Effekten er spesielt sterk i begynnelsen av perioden. Deretter dempes den noe. 12 måneder etter at tiltaket er avsluttet, er effekten av AMO og *Lønnstilskudd* fortsatt positiv. Verken *Arbeidspraksis* eller tiltakskjede har effekt på sannsynlighet for å oppleve en overgang til jobb. Til slutt viser resultatene for innfødte at deltakelse på tiltak ikke har noen målbar effekt på overgang til utdanning, trygd, eller til en tilstand utenfor arbeidsmarkedet.

4.2.3. Innvandrere og innfødte sammenlignet

En sammenlikning av resultatene for innfødte og ikke-vestlige innvandrere viser at tiltakseffekten av *Lønnstilskudd* og AMO er omtrent i samme størrelsesorden for ikke-vestlige innvandrere og innfødte: Estimaten viser nærmere en fordobling av sannsynligheten for å være i jobb de første månedene etter tiltak som resultat av å ha deltatt på disse tiltakene. Effekten er avtakende, og etter cirka seks måneder er effekten av tiltakene halvert. En tolkning av dette resultatet er at for tiltaksdeltakere som ikke finner arbeid raskt etter tiltaks slutt, bør ressurser settes inn. Arbeidspraksis, som hovedsakelig er rettet mot ungdom og nykommere på arbeidsmarkedet, som for eksempel innvandrere, har ingen positiv effekt på sannsynligheten for jobb, verken for innvandrere eller innfødte.

Til slutt vil vi gjøre oppmerksom på at vi i denne analysen er i stand å få fram dynamikken i tiltakseffekten. Med dynamikk mener vi her at vi får fram at det ikke bare er selve størrelsen som har betydning, men også trenden spiller en viktig rolle. Som figurene har vist; og som vi har beskrevet: innlåsnings-effekt er et vel etablert funn i litteraturen. Men dersom man måler innlåsnings-effekt som en del av en samlet effekt, vil man ikke få fram de positive effektene av AMO og *Lønnstilskudd* på slutten av tiltaksperiodene. Tidligere studier viser ofte samlet effekt av tiltak, denne er ofte beskjeden. Samlet effekt skjuler nettopp den dynamiske siden ved effekten, både med hensyn til at effekten ofte er negativ mens tiltak pågår (innlåsnings-effekt), og at den eventuell er positiv etter at tiltak er slutt. Med andre ord er det den tidsvarierende størrelsen av effektene som vi får fram i denne studien. Dette fører blant annet til at post-tiltakseffekten vår er større enn den samlede effekten som ofte vises i tidligere studier.

4.2.4. Effekter av kontrollvariablene

Når det gjelder betydningen av kontrollvariablene i analysene, så er det noen sammenhenger som er verdt å nevne. Et interessant funn er at innvandrere med kort botid (mindre enn 3 år) deltar oftere på tiltak enn innvandrere med lengre botid. Når det gjelder hvordan observerte individkjenntegn påvirker overgangssannsynligheten til ulike tilstander, er det flere interessante funn: For innvandrere er det ingen kjønnsforskjeller når det gjelder

jobbsannsynlighet, men for innfødte har menn 11 prosent lavere sannsynlighet å få jobb enn kvinner. Både mannlige innvandrere og mannlige innfødte har høyere sannsynlighet for å ta utdanning sammenliknet med kvinner. Kvinner (både innvandrere og innfødte) har på den annen side høyere tilbøyelighet til å gå over til trygd sammenliknet med menn. Unge arbeidsledige har større sannsynlighet for overgang til jobb sammenliknet med eldre arbeidsledige. Dette gjelder både for innvandrere og innfødte. Høyere utdanningsnivå øker jobbmulighetene både for innvandrere og innfødte, men utdanningseffekten er mye sterkere for innfødte enn for innvandrere. En tolkning av dette er at innvandrere får mindre ut av sin utdanning i det norske arbeidsmarkedet enn innfødte. I tillegg vet vi at innvandreres utdanningsopplysninger er dårligere for innvandrere enn for innfødte. Tidligere arbeidsmarkedserfaring, målt i antall år med pensjonspoeng, bidrar lite til økt jobbsannsynlighet. Tidligere arbeidsinntekt, målt i gjennomsnitt antall G i alle årene forut for ledighetsforløpet, har en sterkere positiv effekt for jobbsannsynligheten for innvandrere enn for innfødte. Å motta dagpenger har liten effekt på jobbsannsynlighet for innfødte. Innvandrere som mottar dagpenger derimot, har nesten 30 prosent mindre sannsynlighet å få jobb igjen sammenliknende med innvandrere som ikke mottar dagpenger. For innvandrere viser det seg at botid har stor betydning: Innvandrere med botid kortere enn 3 år, har 15 prosent høyere jobbsannsynlighet sammenliknet med innvandrere med botid over 15 år. Nyankomne innvandrere har også en større tendens til å ta utdanning og er mindre tilbøyelige til å gå over til trygd, eller gå ut av arbeidsstyrken, sammenliknet med innvandrere med botid over 15 år.

4.3. *Simuleringene av tiltakseffektene*

I dette avsnittet presenterer vi resultater for de samlede tiltakseffektene. For å kunne gi et svar på hva de samlede effektene er trenger vi å bruke en simuleringsteknikk. Vi starter med å gi en kort presentasjon av denne teknikken.

For å avlede aggregerte effekter basert på estimatene av effekter mens man er på tiltak og effekter etter at tiltaket er avsluttet, som beskrevet i forrige avsnitt, gjør vi følgende: Vi tar utgangspunkt i alle individer i analyseutvalget og estimatene fra forløpsmodellen, inkludert estimatene for individets observerte kjennetegner (kjønn, alder, utdanning, innvandrersstatus,

siviltilsand, osv.), estimatene for varighet av ledighetsforløpet, estimatene for tiltakseffekter, og ikke minst estimatene for uobserverte heterogenitet. Dette brukes videre til å simulere forløpene; først i en kontrafaktisk tilstand hvor man antar at tiltak har ingen effekt på overganger. Deretter brukes sammen metode til å simulere forløpene når deltakelse har den estimerte effekten. Ved å sammenligne forløpsvarighet ved forskjellige scenarier kan man lage et mål på totaleffekten av tiltak på varighet i arbeidsledighet fram til de ulike overgangene.

4.3.1. Tiltakseffektene på ledighet

Totaleffekten kan måles på ulike vis. Et mål på totaleffekten kan være samlet reduksjon av total antall måneder av ledighet (åpen ledighet pluss tiltak) i hele utvalget. Et annet mål kan være reduksjon i gjennomsnittlig varighet av ledighetsforløp. Et tredje mål kan også være endringer i overganger til - for eksempel jobb - ved å sammenligne situasjonen hvor tiltaket har en effekt med situasjonen hvor tiltaket ikke har noen effekt. Ved å bruke en simuleringsmetode kan man da beregne et aggregert mål for tiltakseffekter som omfatter både negative innlåsnings effekter under deltakelse og positive etter-deltakelse effekter når tiltaket er avsluttet.^{****}

Gjennom simuleringer kan vi fullstendig gjenskape bevegelsene til hvert enkelt individ i hele ledighetsforløpet. Hardoy og Zhang (2010) har totalt ca 1500 estimater, 8 overganger og 4 typer tiltak, estimert både for innvandrere og innfødte. Vi foretar simuleringer basert på disse modellspesifikasjonene av Hardoy og Zhang (2010). Først simulerer vi situasjonen hvor ingen tiltak har effekter; deretter simulerer vi situasjoner der kun ett tiltak om gangen har effekt (fire tiltaksgrupper). Dette er nødvendig for å kunne beregne marginaleffekter av hvert tiltak. Til slutt simulerer vi den fullstendige modellen hvor alle tiltakene har sine respektive effekter. Vi gjør dette for både innvandrere og innfødte, hver for seg.

^{****} Denne simuleringsmetoden kalles i forskningslitteraturer ofte for «ikke parametrisk bootstrap» innenfor et forløpsmodell rammeverk. I «vanlig bootstrapping» trekker man stokastisk observasjoner med tilbakelegging fra analyseutvalg for å danne et nytt utvalg for statistisk inferens. Mens i «ikke parametrisk bootstrap» trekker man i stedet overgangssannsynligheter ved ethvert tidspunkt i forløpet basert på estimatene fra forløpsmodellen. For en detaljert beskrivelse av den «ikke parametrisk bootstrap» metoden ser f.eks. Gaure et al (2011?).

Det er imidlertid noen kompromisser vi må foreta. Først, i analysen til Hardoy og Zhang (2010), er alle observerte forklaringsvariabler tidsvarierende i utgangspunktet. Dette er ikke mulig å gjenskape i simuleringer fordi vi ikke har kjennskap til forklaringsvariablenes stokastiske prosess. Derfor holder vi alle forklaringsvariablene fast under simulerte forløp, og bruker verdiene ved start av forløpet. For det andre, i estimeringene til Hardoy og Zhang (2010) er tiltaksvarighet endogent bestemt, dvs. tiltaksvarighet bestemmes av data. Men i simuleringer må vi selv bestemme hvor lenge et tiltak skal vare, hvis det ikke skjer noen overgang. Røed og Westlie (2012) brukte observert varighet av tiltak som faktor til å bestemme varighet av tiltak i sine simuleringer. Vi følger samme opplegg. Først kalkulerer vi fordelingene av tiltaksvarighet for alle typer tiltak med utgangspunkt i observerte data, separat for innvandrere og innfødte. Deretter, med utgangspunkt i frekvensfordelingen av tiltaksvarighet, antar vi at tiltak varer opp til måned t med sannsynlighet pt , hvis ingen overgang har skjedd før måned t . Ved å aggregere samlet varigheter for alle forløp, kan vi dermed anslå totaleffekter av tiltakene på samlet ledighet (summen antall måned ledig for utvalget under ett) .

Tabell 1 viser effekter av arbeidsmarkedstiltak på varigheter av ledighetsforløp. Effektene er først målt som prosentvise endringene av samlet ledighet, dvs. summen av varighet til alle ledighetsforløpene i utvalget, uansett om forløpene har resultert i en overgang eller ikke. I de to siste kolonnene presenteres effektene målt som prosentvis endring av gjennomsnittlig varighet til de etterfølgende ledighetsforløp som ender opp med en overgang til jobb, med eller uten tiltakseffekter. Positive tall indikerer en negativ tiltakseffekt på ledighetsvarighet, relativt til alternativet uten tiltakseffekt. Vi undersøker effektene for innfødte og ikke-vestlige innvandrere hver for seg. Nedover i tabell 1 ser vi først på den simulerte situasjon når vi antar at kun ett tiltak om gangen har effekt (marginaleffekten av et tiltak). Deretter ser vi situasjonen når vi tillater tiltakene å ha sine respektive effekter, både under deltakelse og etter deltakelse. I første del av tabell 1 skiller vi mellom innfødte og innvandrere, og ser hele perioden fra 1993 til 2007 under ett. Deretter splitter vi analyseperioden i en høykonjunkturperiode (1995-1999) og en lavkonjunkturperiode (2000-2005).

Tabell 1: Simulerte tiltakseffekter på varighet av ledighetsforløp for alle og i høy- og lav konjunkturperioder. Innvandre og innfødte.

	Effekter på samlet ledighet		Effekter på gjennomsnitt varighet fram til jobb	
	Innvandrere	Innfødte	Innvandrere	Innfødte
<i>Alle</i>				
kun Opplæring	4,92 %	1,65 %	8,05 %	3,92 %
kun Lønnstilskudd	0,42 %	-0,89 %	1,17 %	0,84 %
kun Praksisplass	3,32 %	2,41 %	3,85 %	1,77 %
kun tiltakskjede	0,52 %	0,10 %	-0,19 %	-0,37 %
med alle tiltakene	9,36 %	3,28 %	12,65 %	6,74 %
<i>Høykonjunktur (1995-1999)</i>				
kun Opplæring	0,60 %	0,34 %	6,54 %	1,93 %
kun Lønnstilskudd	0,08 %	0,44 %	0,02 %	1,40 %
kun Praksisplass	0,06 %	1,31 %	0,91 %	1,11 %
kun tiltakskjede	0,07 %	0,23 %	0,21 %	0,33 %
med alle tiltakene	0,76 %	2,09 %	6,45 %	4,89 %
<i>Lavkonjunktur (2000-2005)</i>				
kun Opplæring	3,96 %	0,37 %	8,34 %	4,81 %
kun Lønnstilskudd	0,41 %	0,01 %	1,38 %	0,01 %
kun Praksisplass	2,26 %	0,01 %	4,20 %	-0,03 %
kun tiltakskjede	0,44 %	0,05 %	-0,12 %	-0,16 %
med alle tiltakene	7,08 %	0,46 %	13,27 %	4,73 %

La oss starte med å omtale resultatene øverst til venstre. I første linje ser vi at deltakelse på Opplæring faktisk forlenger samlet ledighet for ikke-vestlige innvandrere med nærmere 5 prosent mens Praksisplass har en negativ effekt på 3,3 prosent. For innfødte er effektene av Opplæring og Praksisplass også negative men mindre i størrelse, henholdsvis 1,6 og 2,4 prosent. Dette har sammenheng med at innlåsningseffekten forlenger ledighets varighet. At effekten av Opplæring er såpass forskjellig for innfødte og innvandrere kan ha sammenheng at de deltar på ulike Opplæring, der innvandrere blant annet deltar på norskundervisning. Lønnstilskudd har liten effekt på samlet ledighet for innvandrere, men en beskjeden positiv effekt for innfødte (reducerer varighet av total ledighet med nesten en prosent). Dette samsvarer med tidligere studier der det ofte er påvist at deltakelse på Lønnstilskudd reduserer varigheten av ledighet. Når vi betrakter alle tiltakene under ett, får vi en negativ effekt på 9,4 prosent for innvandrere, og en mindre negativ effekt på 3,3 prosent for innfødte.

Øverst til høyre ser vi på effekter av tiltak på gjennomsnittlig varighet av ledighetsforløp som ender med en jobbovergang. Vi finner at effektene er mer negative for innvandrere enn for innfødte, dvs. at gjennomsnittlig ledighetsvarighet fram til en jobb er lengre for innvandrere enn innfødte. For eksempel, Opplæring har en negativ effekt for innvandrere på 8 prosent, og ca. 6 prosent for innfødte. Når alle tiltakene vurderes samlet, blir gjennomsnittlig varighet av ledighet til en jobbovergang økt med 12,65 % for innvandrere og 7,66 % for innfødte.

Den nederste delen av tabell 1 viser hvordan tiltakseffektene varierer med konjunktorene. I gode tider forlenger ikke deltakelse på tiltak samlet ledighet, hverken for innfødte eller innvandrere. I dårlige tider derimot er tiltakseffektene forskjellig for innfødte og innvandrere. Mens varighet av ledighet blir lenger for innvandrere som deltar på Opplæring eller Praksisplass, har deltakelse på tiltak ingen effekt på ledighetsvarighet for innfødte.

Tabell 2 viser tilsvarende tiltakseffektene som i tabell 1 men delt etter kjønn og aldersgruppe. Resultatene presenteres separat for innfødte og innvandrere. I den øvre delen vises resultatene for menn og kvinner separat over hele perioden. Både effekten av å delta på tiltak på samlet ledighet og effekten av tiltak på gjennomsnittlig varighet av ledighet fram til jobb er mer negativ for kvinner enn for menn, målt ved at kvinner er lengre ledige enn menn som konsekvens av å delta på arbeidsmarkedstiltak. Simuleringene viser også at å delta på Opplæring har om lag samme effekt for innvandrere som for innfødte, men Praksisplass har dobbelt så sterk negativ effekt for innfødte som for innvandrere. Også som forventet bidrar tiltak til å øke varighet av ledighet mer for ungdom under 25 enn for voksne, og mer for innvandrere enn for innfødte.

Tabell 2: Simulerte tiltakseffekter på varighet av ledighetsforløp for undergrupper etter kjønn og alder. Innvandre og innfødte.

	<i>Effekter på total varighet av ledighet</i>		<i>Effekter på gjennomsnitt varighet fram til jobb</i>	
	<i>Innvandrere</i>	<i>Innfødte</i>	<i>Innvandrere</i>	<i>Innfødte</i>

<i>Menn</i>				
kun Opplæring	4,61 %	3,32 %	7,62 %	6,96 %
kun Lønnstilskudd	0,50 %	-0,30 %	1,40 %	0,92 %
kun Praksisplass	2,77 %	6,75 %	3,23 %	6,17 %
kun tiltakskjede	0,42 %	0,35 %	0,05 %	0,07 %
med alle tiltakene	8,56 %	9,94 %	11,78 %	13,19 %
<i>Kvinner</i>				
kun Opplæring	5,48 %	3,67 %	8,82 %	7,63 %
kun Lønnstilskudd	0,27 %	-0,37 %	0,62 %	0,39 %
kun Praksisplass	3,98 %	9,07 %	4,77 %	8,61 %
kun tiltakskjede	0,52 %	0,26 %	-0,11 %	0,01 %
med alle tiltakene	10,54 %	12,45 %	14,24 %	16,38 %
<i>Voksne (26-50)</i>				
kun Opplæring	5,03 %	3,28 %	8,02 %	7,59 %
kun Lønnstilskudd	0,35 %	-0,67 %	1,08 %	0,56 %
kun Praksisplass	3,03 %	3,89 %	3,37 %	3,65 %
kun tiltakskjede	0,50 %	0,17 %	-0,06 %	-0,08 %
med alle tiltakene	9,21 %	6,86 %	12,55 %	11,23 %
<i>Unge (<=25)</i>				
kun Opplæring	5,17 %	3,98 %	8,73 %	6,98 %
kun Lønnstilskudd	0,35 %	-0,15 %	1,22 %	0,68 %
kun Praksisplass	4,61 %	16,19 %	5,27 %	15,44 %
kun tiltakskjede	0,63 %	0,36 %	0,17 %	-0,21 %
med alle tiltakene	11,23 %	20,48 %	14,84 %	22,68 %

4.3.2. Tiltakseffektene på overgangene til arbeid, utdanning og trygd

Tabell 3 og tabell 4 viser tiltakseffekter på sannsynlighet for å oppleve en overgang til henholdsvis jobb, utdanning og trygd, for innfødte og innvandrere hver for seg. Tallene viser relative endringer i sannsynlighet for å oppleve en overgang. Med relativ mener vi at effekten av tiltak på, for eksempel, sannsynligheten for å oppleve en overgang til jobb ses i forhold til hva overgangen hadde vært dersom tiltaket ikke hadde hatt noen effekt. Positive tall viser at tiltaket øker sannsynligheten for å oppleve en overgang.

Tabell 3: Simulerte tiltakseffekter på overgang til jobb, utdanning og trygd for alle og fordelt etter konjunkturer. Innvandre og alle innfødte.

	Innvandrere	Innfødte
--	-------------	----------

	Jobb	utdanning	trygd	jobb	utdanning	trygd
<i>Alle</i>						
kun Opplæring	4,01 %	3,00 %	-4,01 %	1,63 %	-2,30 %	-4,29 %
kun Lønnstilskudd	0,76 %	-0,46 %	-0,92 %	0,85 %	-1,54 %	0,33 %
kun Praksisplass	0,86 %	0,01 %	-2,12 %	-0,35 %	2,00 %	-0,18 %
kun tiltakskjede	-0,20 %	-0,35 %	-0,36 %	-0,02 %	-0,67 %	-0,07 %
med alle tiltakene	5,39 %	2,02 %	-7,49 %	1,97 %	-1,39 %	-4,22 %
<i>Høy konjunktur (1995-1999)</i>						
kun Opplæring	5,66 %	1,46 %	-3,56 %	0,62 %	-2,80 %	-0,30 %
kun Lønnstilskudd	-0,45 %	0,02 %	1,78 %	0,74 %	-0,77 %	-1,20 %
kun Praksisplass	-0,39 %	0,71 %	0,77 %	-0,32 %	3,29 %	-0,46 %
kun tiltakskjede	-0,24 %	-0,30 %	0,25 %	0,04 %	-0,46 %	-0,02 %
med alle tiltakene	5,67 %	0,94 %	-4,18 %	0,99 %	-0,23 %	-2,10 %
<i>Lav konjunktur (2000-2005)</i>						
kun Opplæring	2,41 %	6,69 %	-5,62 %	1,31 %	-1,19 %	-6,37 %
kun Lønnstilskudd	0,70 %	-0,75 %	-0,66 %	0,07 %	-0,09 %	-0,34 %
kun Praksisplass	0,36 %	-1,49 %	-1,20 %	0,00 %	-0,08 %	0,06 %
kun tiltakskjede	-0,19 %	-0,70 %	-0,27 %	-0,02 %	-0,78 %	-0,43 %
med alle tiltakene	3,04 %	4,45 %	-7,79 %	1,18 %	-1,45 %	-6,62 %

Vi ser for innvandrere at Opplæring har størst effekter, både for overgangen til jobb (4 %), og overgangen til utdanning (3 %). Opplæring bidrar også til å redusere overgang til trygd med 4 % for innfødte, og har også en positiv, om noe mindre, effekt på sannsynlighet for overgangen til jobb. Videre har Opplæring liten effekt for innfødte når det gjelder overgang til utdanning, men har en ganske stor positiv effekt på å redusere overgangen til trygd. Lønnstilskudd har små effekter for innvandrere, men har en positiv effekt for innfødte når det gjelder overgang til jobb. Praksisplass har gjennomgående små effekter både for innvandrere og innfødte, bortsett fra en positiv effekt når det gjelder reduksjon av overgang til trygd for innvandrere. Når vi ser på alle typer tiltak under ett, observerer vi derimot positive effekter for overgang til jobb og utdanning, samt positive effekter i form av redusert overgang til trygd. Disse funnene gjelder for både innvandrere og innfødte. Den positive effekten for jobbovergang er 5,4 % for innvandrere og 4,1 % for innfødte. Reduksjon av trygdovergang er 7,5 % for innvandrere og 7,7 % for innfødte.

Tabell 4: Simulerte tiltakseffekter på overgang til jobb, utdanning og trygd for alle og fordelt etter konjunkturer. Innvandre og alle innfødte.

	Innvandrere			Innfødte		
	jobb	utdanning	trygd	jobb	Utdanning	trygd
<i>Menn</i>						
kun Opplæring	3,82 %	2,32 %	-3,60 %	2,33 %	-2,04 %	-4,02 %
kun Lønnstilskudd	1,03 %	-1,08 %	-1,08 %	1,06 %	-1,38 %	0,65 %
kun Praksisplass	0,69 %	-0,78 %	-1,31 %	-1,32 %	5,51 %	-0,23 %
kun tiltakskjede	-0,01 %	-0,62 %	-0,26 %	-0,24 %	-0,10 %	0,17 %
med alle tiltakene	5,29 %	1,21 %	-7,06 %	2,08 %	1,63 %	-5,13 %
<i>Kvinner</i>						
kun Opplæring	4,22 %	3,20 %	-3,91 %	2,55 %	-2,21 %	-5,43 %
kun Lønnstilskudd	0,51 %	-0,56 %	-0,58 %	0,69 %	-0,50 %	-0,20 %
kun Praksisplass	0,99 %	-0,33 %	-2,52 %	-1,37 %	7,13 %	-1,43 %
kun tiltakskjede	-0,05 %	-0,78 %	-0,40 %	0,00 %	0,31 %	-0,24 %
med alle tiltakene	5,74 %	2,15 %	-7,64 %	1,70 %	3,37 %	-6,52 %
<i>Voksne (26-50)</i>						
kun Opplæring	4,20 %	3,50 %	-4,23 %	2,64 %	-3,10 %	-5,66 %
kun Lønnstilskudd	0,79 %	-0,57 %	-0,90 %	0,97 %	-1,90 %	0,64 %
kun Praksisplass	0,74 %	0,31 %	-2,11 %	-0,55 %	3,13 %	-0,20 %
kun tiltakskjede	-0,03 %	-0,42 %	-0,30 %	0,03 %	-0,42 %	-0,21 %
med alle tiltakene	5,53 %	2,32 %	-7,48 %	2,85 %	-1,86 %	-5,21 %
<i>Unge (<=25)</i>						
kun Opplæring	4,01 %	2,12 %	-3,49 %	2,32 %	-1,82 %	-4,79 %
kun Lønnstilskudd	0,88 %	-0,72 %	-0,17 %	1,00 %	-1,10 %	-0,39 %
kun Praksisplass	1,07 %	-0,18 %	-3,16 %	-2,33 %	6,94 %	-2,63 %
kun tiltakskjede	0,05 %	-0,53 %	-0,03 %	-0,05 %	-0,24 %	-0,40 %
med alle tiltakene	5,75 %	1,44 %	-8,09 %	0,65 %	3,87 %	-6,07 %

Sist, i tabell 4, viser vi effektene av de ulike tiltak på overgangssannsynlighetene etter kjønn og alder. Et overblikk viser tydelig at tiltakene reduserer overgang til trygd og øker overgangen til jobb. Det er positivt og i tråd med både intensjonen med tiltakene og hva tidligere forskning har visst. Generelt viser også tabell 4 at tiltakene ser ut til å oppnå mere positive effekter for innvandrere enn innfødte. Videre ser vi at ingen av de positive effektene er spesielt sterke. Den sterkeste effekten finner vi for Opplæring som øker sannsynligheten for overgang til jobb for innvandrere med om lag 4 prosent, for alle undergruppene, mens effekten av Opplæring på overgang til jobb er om lag 2,5 prosent for innfødte. Lønnstilskudd har en beskjeden effekt på

overgang til jobb på om lag 1 prosent for både innvandrere og innfødte. Praksisplass derimot ser ut til å ha en positiv, men liten effekt på overgang til jobb for innvandrere og en negativ effekt for innfødte. Effekten er mest negative for unge innfødte.

5. Oppsummering og konklusjoner

Hovedhensikten med denne rapporten har vært å analysere sysselsettingseffekten av å delta på arbeidsmarkedstiltak for ikke-vestlige innvandrere. Perioden vi analyserer er 1993–2007, og metoden vi benytter kontrollerer for både observerte og uobserverte egenskaper ved de arbeidsledige, i tillegg til konjunktursvingene. Våre resultater viser at deltakelse på arbeidsmarkedstiltak for ikke-vestlige innvandrere øker sannsynligheten for overgang til jobb. Vi finner positive sysselsettingseffekter av både *Opplæring* og *Lønnstilskudd*. At *Opplæring* har positive effekter, har trolig sammenheng med at mange innvandrere deltar på språkkurs, noe som gir norskkunnskaper som er helt sentralt for å få jobb i store deler av arbeidsmarkedet. At *Lønnstilskudd*, som likner på en vanlig arbeidssituasjon, er effektivt, tyder på at landspesifikk erfaring er viktig. Resultater viser ellers at arbeidsmarkedstiltak for ikke-vestlige innvandrere *ikke* ser ut til å påvirke sjansen for å gå over til andre 'passiviserende' trygdeordninger.

Mange andre studier finner at det er negative sysselsettingseffekter mens tiltak pågår. Slike innlåsnings effekter kan blant annet forklares med at tiltaksdeltakerne har mindre tid til å søke på jobber, samt at de ønsker å fullføre kurset før de søker på jobber i det ordinære arbeidsmarkedet. I en total vurdering av hvorvidt deltakelse på arbeidsmarkedstiltak *samlet* har vært en suksess for individuelle deltakere, må den positive *tiltakseffekten* (etter-effekten) være så stor at den kompenserer for den negative *innlåsnings effekten*. Dette er interessante spørsmål og i det følgende oppsummerer vi hovedresultatene fra studien hvor vi har beregnet de samlede effektene av tiltak.

Simuleringsresultatene basert på resultatene i Hardoy og Zhang (2010) viser at arbeidsmarkedstiltak generelt har liten effekten på å redusere varighet av arbeidsledighet, målt i samlet ledighet og gjennomsnittlig varighet av ledighetsforløp fram til jobb. Men deltakelse på tiltak, og spesielt deltakelse på *Opplæring* har positive effekter på overgang til jobb. Tiltaksdeltakelse har også en positiv effekt i form av redusert trygdhetsavhengighet.

Resultatene gjelder både for innvandrere og innfødte. Med andre ord, det viser seg at arbeidsmarkedstiltak generelt hjelper arbeidsledige å finne jobb, og reduserer trygdavhengighet, men det tar tid for å oppnå slik positive effekter.

Tidligere studier har funnet noen positive effekter av arbeidsmarkedstiltak på reduksjon av samlet ledighet (Røed og Raaum 2006, Zhang 2003). Våre resultater tyder imidlertid ikke på noe slike markante effekter. Dette kan skyldes at i vår studie ser vi på en lenger periode enn i de andre studiene. Det har også skjedd betydelige endringer både i tiltaksinnhold og sammensetting av tiltaksdeltakere over tid som kan forklare forskjellene i funnene. I tillegg har konjunkturforholdene endret betraktelig fra tidlig på 1990-tallet til slutten av 2007 som er vårt siste observasjonsår. Som våre resultater viser så har konjunkturer stor betydning for om tiltakene virker positivt eller ikke.

Ser vi på forskjellige tiltak, finner vi at Opplæring generelt har positive effekter på overgang til jobb og reduserer overgang til trygd, men forlenger varigheten av ledighet. Lønnstilskudd har også positive effekter på jobbovergang, men effektene er mer beskjedne enn for Opplæring. Selv om Arbeidspraksis ikke har noen markant positive effekter på jobbovergang, ser det ut til å ha en positiv effekt på overgang til utdanning for innfødte. Alle tiltakene bidrar til å redusere trygdavhengighet. Dette gjelder både for innvandrere og innfødte.

Vår tolkning av resultatene i vår studie er at det kompetanseunderskuddet som en del ikke-vestlig innvandrere har, og som vanskeliggjør deltakelse på arbeidsmarkedet, vil kunne reduseres gjennom deltakelse på arbeidsmarkedstiltak. Arbeidsmarkedstiltak som er godt tilpasset arbeidsmarkedets behov, vil skape en bedre "kopling" mellom den kompetansen som innvandrerne har, og den kompetansen arbeidsmarkedet trenger. Å bedre "koplingen" mellom ledige personer og ledige jobber er generelt en av NAVs viktigste oppgaver, og den vil være spesielt viktig for arbeidsledige innvandrere. Arbeidsledige innvandrerne som ikke omfattes av introduksjonsprogrammet, og spesielt de som er dårlige i norsk, vil ha spesielt god nytte av å delta på arbeidsmarkedstiltak.

Økt produktivitet gjennom deltakelse på arbeidsmarkedstiltak vil også redusere problemer knyttet til såkalte "fattigdomsfeller" eller "inaktivitetsfeller". Tall fra blant annet

Fevang et al. (2006) viser at en del innvandrergupper har høyere kompensasjonsrater enn befolkningen generelt. Med kompensasjonsrater menes her forholdet mellom hva man får som trygdet, og hva man får utbetalt i arbeidsmarkedet. Dette gir et enkelt mål på i hvilken grad det "lønner seg å jobbe". Det er grunn til å tro (og økonomisk forskning viser det) at det er en klar positiv sammenheng mellom i hvilken grad det "lønner seg å jobbe" og sannsynligheten for å delta på arbeidsmarkedet. Mange ikke-vestlige innvandrere har lav kompetanse og ofte også lav lønn. Dermed er de i en risikogruppe for slike "inaktivitetsfeller". Ved å heve kompetansen gjennom deltakelse på arbeidsmarkedstiltak, vil produktiviteten og den forventede lønnen i arbeidsmarkedet øke. Gevinsten ved å jobbe vil øke.

Referanser

- Bratsberg, B., J.F. Ragan jr. (2002), "The impact of host-country schooling on earnings. A study of male immigrants in the United States". *Journal of Human Resources* 37, 63–105.
- Bratsberg, B. og D. Terrell (2002), "School Quality and Returns to Education of U.S. Immigrants". [*Economic Inquiry*](#), 40(2), April 2002:177–198.
- Carling, K. og K. Richardson (2004), "The relative efficiency of labour market programs: Swedish experience from the 1990s". *Labour Economics* 11:335–354.
- Carling, K. og K. Richardson (2001), *The relative efficiency of labour market programmes. Swedish experience from the 1990's*. IFAU Working paper.
- Chiswick, B. (1978), "The effect of Americanization of on the earnings of foreign-born men". *Journal of Political Economy*, 86, 897–921.
- Chiswick, B. og P. Miller (2008), "Why is the payoff to schooling smaller for immigrants?" *Labour Economics*, 2008, 15:1317–1340.
- Ekberg, J. og D.O. Rooth (2000), *Arbetsmarknadspolitik for innvandrere*. Rapport til riksdagens revisorer. Vaxsjo Universitet.
- Fevang, E. og K. Røed (2006), *Veien til uføretrygd i Norge*. Frischsenteret. Rapport 10/2006.
- Gaure, S., K. Røed og T. Zhang (2007), "Time and Causality: A Monte Carlo Assessment of the Timing-of-Events Approach". [*Journal of Econometrics*](#), Vol. 141, 1159–1195.
- Geerdsen, P. P. og L.P. Geerdsen (2006), *Fra aktivering til beskjeftigelse*. Rapport 06:20. København: Socialforskningsinstituttet.
- Hardoy, I., K. Røed og T. Zhang (2006), *Aetats kvalifiserings- og opplæringstiltak – En empirisk analyse av seleksjon og virkninger*. Frischsenteret. Rapport 4/2006.
- Hardoy, I. og P. Schøne (2010), "Returns to Pre-Immigration Education for Non-Western Immigrants: Why so low?" Kommer i *Education Economics*.
- Henriksen, K. (2010), "Introduksjonsprogrammet – en suksess?" *Søkelys på arbeidslivet*, 27: 231-243.
- Johansson, P. og O. Åslund (2006), *Arbetsplatsintroduktion for visa innvandrere – teori, praktikk och effekter*. Rapport 2006:6, IFAU: Uppsala

- Justesen, P. (2003), *Racisme og diskrimination – Danmark og menneskerettighederne*. Akademisk forlag.
- Kluve, J. (2006), "The Effectiveness of European Active Labor Market Policy". *RWI Discussion Papers*, No. 37. Rheinisch-Westfälisches Institut für Wirtschaftsforschung, Essen, Germany.
- Kvinge, T. og A.B. Djuve (2006), *Bruk av arbeidsmarkedstiltak for ikke-vestlige innvandrere. Hvem deltar og hvordan er sysselsettingseffektene?* FAFO-rapport 517. Norway.
- Martin, J.P. og D. Grubb (2001), "What works and for whom: a review of OECD countries' experiences with active labour market policies". IFAU Working paper.
- OECD (2009), *Jobs for immigrants: Labour integration in Norway*. Paris, OECD.
- Raaum, O. (1998), "Utdanning, språkkunnskaper og inntekt blant ikke-vestlige innvandrere i Norge". *Søkelys på arbeidsmarkedet* 16, 191–201.
- Røed, K. og O. Raaum (2006), "Do Labour Market Programmes Speed up the Return to Work?" [*Oxford Bulletin of Economics & Statistics*](#), 68, 5, 541–68.
- Rosholm, M. (2005), "Arbeidsmarkedspolitik og integration af indvandrere". *Søkelys på arbeidsmarkedet*, 22:293–302.
- Zhang, T. (2004), *Causality and Selection in Labour Market Transitions Dissertation*. Dr.Polit Degree, Frischsenteret. Rapport 1/2004.
- Åslund, O. og C. Runeson (2002), *Follow up of the EU's recommendations for integrating immigrants into the labour market*. IFAU 2002:4.

Vedlegg

Tabell 1. Aggregerte statistikk om individ kjennetegn. Innfødte og ikke-vestlig innvandrere

Antall individer	Innfødte 10 % utvalg		Ikke-vestlig innvandrere	
	129691		105591	
	Gjennomsnitt	standardavvik	Gjennomsnitt	standardavvik
Menn	0,5252	0,4994	0,5141	0,4998
Gift og samboer	0,2662	0,4420	0,6047	0,4889
Alder	30,5531	11,1763	31,2404	9,2874
Bostedsfylker				
Østfold	0,0530	0,2241	0,0494	0,2166
Akershus	0,0789	0,2696	0,0880	0,2834
Oslo	0,0901	0,2863	0,3093	0,4622
Hedmark	0,0416	0,1997	0,0241	0,1535
Oppland	0,0393	0,1943	0,0256	0,1579
Buskerud	0,0459	0,2093	0,0545	0,2271
Vestfold	0,0495	0,2169	0,0357	0,1856
Telemark	0,0396	0,1951	0,0314	0,1744
Aust-Agder	0,0240	0,1532	0,0148	0,1210
Vest-Agder	0,0337	0,1805	0,0381	0,1914
Rogaland	0,0763	0,2654	0,0716	0,2578
Hordaland	0,1045	0,3059	0,0775	0,2674
Sogn og Fjordane	0,0199	0,1397	0,0134	0,1151
Møre og Romsdal	0,0584	0,2346	0,0305	0,1719
Sør-Trøndelag	0,0697	0,2547	0,0471	0,2118
Nord-Trøndelag	0,0347	0,1829	0,0150	0,1214
Nordland	0,0710	0,2568	0,0357	0,1854
Troms	0,0421	0,2009	0,0201	0,1403
Finnmark	0,0275	0,1635	0,0173	0,1303
Utdanningsnivå				
Utd <= 9 år	0,0561	0,2300	0,5913	0,4916
Utd 10–12 år	0,4580	0,4982	0,2313	0,4217
Utd 13–16 år	0,4284	0,4948	0,1424	0,3494
Utd >= 17 år	0,0576	0,2330	0,0350	0,1838
Antall år med positive pensjonspoeng	8,0585	8,1682	2,0743	4,1331
Gjennomsnitt G	1,7140	1,4972	0,7977	1,2602
Dagpenger	0,2817	0,4498	0,1177	0,3223
Botid	-	-	6,2939	6,1255
Innvandrerens landbakgrunn				
Øst Europa	-	-	0,1436	0,3506
Sentral og Sør Amerika	-	-	0,0629	0,2429
Afrika	-	-	0,1780	0,3825
Asia	-	-	0,5273	0,4993

Tabell 2. Statistikk av forløpene og overgangene. Innfødte og ikke-vestlig innvandrere

	Innfødte			Innvandrere		
Antall forløp	139565			204209		
Antall overganger						
Til absorberende overganger						
Jobb	83029	59,49%		82792	40,54%	
Utdanning	9066	6,50%		14564	7,13%	
Trygd	8738	6,26%		14139	6,92%	
Utenfor arbeidsstyrken	27881	19,98%		62342	30,53%	
Sensurert	10851	7,77%		30372	14,87%	
Til midlertidig overganger (titltak)	20689			56953		
Opplæring	10353	50,04%		34802	61,11%	
Tiltakskjede	963	4,65%		4316	7,58%	
Lønnstilskudd	4281	20,69%		4019	7,06%	
mm						
Arbeidspraksis	5092	24,61%		13816	24,26%	
	Antall	Gjennsnitt	St.avvik	Antall	Gjennsnitt.	St.avvik
Gjennsnitt. varighet av alle forløp:	139565	4,8163	5,8842	204209	6,3639	6,9468